

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Поняття «зобов'язання» виникло раніше, ніж з'явився такий феномен людського суспільства, як гроші. Коли виникла грошова форма розрахунків, то зобов'язання вже існували, адже і при звичайному обміні товарами (ще до появи посередництва грошей) виникали зобов'язання однієї сторони перед іншою. Саме тому зобов'язання можна охарактеризувати як давню форму відносин між людьми з приводу виникнення часової затримки в розрахунках між сторонами обміну послугами, товарами, ресурсами та іншими цінностями.

Відповідно до параграфу 60 Концептуальної основи МСФЗ зобов'язання визначаються як обов'язок чи відповідальність діяти або робити певним чином. В ширшому розумінні зобов'язання – це теперішня заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди [1, с. 378].

Якщо мова йде про такі види зобов'язань, як заборгованість по виплаті заробітної плати, розрахунки за податковими та орендними платежами тощо, звичайно, можна говорити про їх недоцільність та, навіть, шкідливість. Але існує інший напрям зобов'язань, що полягає у використанні залучених коштів, що виникають між сторонами договору. У країнах із розвиненою ринковою економікою нормальним вважається, коли частка власного капіталу в структурі активів складає 50-60 %, а інколи і менше. Банківська справа там вважається специфічною формою підприємницької діяльності [2, с.122].

Перш за все, для роботи лише за свої кошти потрібно акумулювати значні суми, що потребує багато часу та зусиль, а інколи і завдає шкоди бізнесу, як, наприклад, вилучення частини оборотних коштів на купівлю основних засобів (обладнання, нерухомості), що гальмує розвиток бізнесу і зменшує обсяги виробництва на значний термін, поки знову буде досягнуто аналогічного рівня оборотного капіталу.

В умовах сучасної ринкової економіки, залучення грошових коштів для розвитку підприємства із різних джерел стало не лише можливим та корисним, а й життєво необхідним. Цілком зрозуміло, що яким би успішним і прибутковим не було підприємство, все одно в процесі роботи виникають ситуації, які створюють передумови для

виникнення зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, банківськими установами, державою. Деякі топ-менеджери, дотримуються поглядів, що, коли у балансі підприємства відсутні будь-які зобов'язання, то це свідчить лише про недалекоглядність та непрактичність керівництва. Вони переконані, і ми також поділяємо цю думку, що дуже часто для динамічного розвитку, випередження конкурентів власних коштів недостатньо. А в ринкових умовах фактор часу та гра на випередження є вирішальними у перемозі над суперниками на будь-якому секторі ринку.

Динаміка і темп ринкових відносин призводять до деякого розриву між виконанням робіт, наданням послуг, виробництвом продукції, її відвантаженням і отриманням коштів за це. Партнерські стосунки на основі відстрочення платежів або сплати їх по частинах, надання продукції під реалізацію є реалією бізнесу. Це вигідно для обох сторін, хоч при цьому одна з них має зобов'язання перед іншою, але така схема розрахунків дозволяє пришвидшити оборотність капіталу, нарощувати обсяги діяльності.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [3].

Зобов'язання визнаються заборгованістю кредиторам за таких обставин:

- зобов'язання відображено в теперішньому часі і вони є наслідком минулих фактів господарського життя (отримані запаси, послуги, нанесена шкода, за яку підприємство несе відповідальність);
- підприємство визнає необхідність майбутніх платежів кредиторам з метою надалі підтримувати господарські зв'язки з ними відповідно до нормального ходу підприємницької діяльності;
- зобов'язання повинно бути виконано незаперечно, але майбутні платежі мають імовірний характер, оскільки підприємство може мати ускладнення з платежами;
- строки виконання зобов'язань можуть бути визначені, але точна дата невідома;
- суб'єкт, відносно якого виникли боргові зобов'язання, повинен бути ідентифікований як особа чи група осіб, хоча в момент реєстрації зобов'язання суб'єкт міг бути не ідентифікованим.

Отже, зобов'язання містять у собі ймовірність майбутнього вилучення коштів підприємства і втрати економічної вигоди внаслідок

прийнятих у минулому обов'язків. Водночас підприємство може мати обов'язок діяти певним чином, але це не обов'язково призводить до відображення у його обліку і фінансовій звітності певного зобов'язання.

Правильна організація обліку зобов'язань забезпечує систему управління інформацією про їх наявність, правильність відображення інформації про них, своєчасне погашення.

Облік збирає дані про факти господарської діяльності, що фіксується у первинних документах, оцінює та групує однорідні факти на рахунках та реєстрах, складає фінансову звітність про ті ж об'єкти, які вивчає економіка.

Облік є динамічною і відкритою системою, яка контактує з економікою, тому з розвитком економіки, відмирають старі, постають нові елементи (рахунки, правила розрахунків окремих економічних показників, моделі обліку ресурсів, собівартості, прибутку та ін.).

Таким чином, фінансовий облік визначається державою у якості інформаційної системи для управління суспільством, а тому законодавством передбачено, що його зобов'язані вести юридичні особи всіх видів діяльності і форм господарювання. У міру розвитку суспільства та змін у соціальній, політичній та економічній сфері країни до обліку ставляться нові вимоги, тому він також змінюється під впливом зовнішнього середовища.

Основними завданнями організації обліку зобов'язань є:

- документування розрахунків;
- своєчасна та повна реєстрація даних первинного обліку в реєстрах;
- правдиве відображення інформації щодо зобов'язань в звітності та примітках до неї.

Крім того, кожен елемент зобов'язань має свої специфічні завдання організації обліку.

Організація обліку розрахунків з банком передбачає контроль за держанням та своєчасним погашенням позик банків.

Організація обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками спрямована на своєчасну перевірку розрахунків з постачальниками і підрядниками та попередження прострочення кредиторської заборгованості. Безнадійній кредиторській заборгованості слід приділити особливу увагу при організації обліку зобов'язань (при закінченні терміну позовної давності, банкрутстві чи ліквідації підприємства, виникненні форс-мажорних обставин).

Кредиторську заборгованість, по якій минув строк позовної давності відносять до доходу звітного періоду в першому наступному місяці після пройденого строку позовної давності (при розрахунках між підприємствами недержавної форми власності).

Основним завданням організації обліку розрахунків за податками платежами та за страхуванням є правильне та своєчасне нарахування податків та їх погашення.

Організація обліку іншої кредиторської заборгованості повинна сприяти:

- своєчасним перевіркам розрахунків з різними кредиторами;
- додержанню строків розрахунків;
- віднесенню доходів і витрат за зобов'язаннями на звітний період.

Етапи організації обліку тісно пов'язані між собою та повністю залежать від якості первинних даних, відображених в документах.

Керівники великих підприємств роботи з організації обліку зобов'язань покладаються на розрахункові відділи бухгалтерії, які дають інформацію для контролю за дотриманням строків оплати рахунків постачальників, розрахунків з бюджетом, органами соціального страхування, працівниками з оплати праці, погашенням позик та відсотків по них та з іншими кредиторами.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф.,. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навч. Посібник./ Ф. Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544с.
2. Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах. Підручник для ВНЗ / С.І. Мельник, О.М. Губачова. – К.: ЦУЛ, 2008. – 432 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. N 20 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr-law.com.ua/oblik/buh/36-psbo2>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. N 20 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr-law.com.ua/oblik/buh/36-psbo11>

Науковий керівник: к.е.н., доцент Будник Л. А.